Koński, Wiesław

Geneza i początek współpracy Płocka i Darmstadt - miast partnerskich

Notatki Płockie 45/1-182, 46-49

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

mu Darmstadt przez DPI, gościł w nim poseł do Bundestagu - Andreas Storm, który spotkał się z przedstawicielami płockich środowisk związanych z opieką społeczną i wygłosił referat nt. reform ubezpieczeń społecznych w Niemczech.

Przedstawiciele Płocka brali udział w trzech kolejnych dyskusjach panelowych organizowanych w Darmstadt od 1997 roku. Pierwsza dyskusja z udziałem Prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego pt. "Dobre widoki na Szprewę i Wisłę", obejmowała ogólną tematykę stosunków polsko-niemieckich po 1989 roku. Uczestniczyli w niej zarówno przedstawiciele Zarządu Miasta Płocka, Rady Miasta Płocka, jak również przedstawiciele środowisk kultury i młodzież płockich szkół mających szkoły partnerskie w Darmstadt.

Druga dyskusja z udziałem Ministra Finansów Leszka Balcerowicza odbyła się pod hasłem "Przyszłość ekonomiczna Polski w ramach Unii Europejskiej", natomiast trzecia pt. "Za naszą i waszą wolność", połączona z 10-tą rocznicą zburzenia muru berlińskiego, odbyła się w Berlinie już w nowej siedzibie Bundestagu. W przedsięwzięciach tych również uczestniczyli przedstawiciele Rady i Zarządu Miasta Płocka.

Myślę, że działalność Instytutu może stanowić pewien swoisty pomost, po którym Polska będzie wchodziła do Unii Europejskiej, o wejście do której zabiegają politycy niemieccy, którzy dostrzegają w tym swój obowiązek. Myślę również, że nie do przecenienia są zasługi Domu Darmstadt, Instytutu w Darmstadt, nie do przecenienia są zasługi tych ludzi, którzy zrobili wszystko, ażeby w 1998 roku zostało podpisane porozumienie partnerskie, żeby było ono realizowane w sposób dobry i pozwalający na wzajemne poznanie i dający szansę młodym płocczanom na poznanie zachodnich standardów. Dawało podstawę do stworzenia pewnej platformy porozumienia i zakopania tej nieufności pomiędzy tymi dwoma wiecznie ze sobą wojującymi narodami.

Dlatego chciałbym w imieniu grupy inicjatywnej złożonej z Wiceprzewodniczących Rady i Przewodniczących Komisji zarekomendować uchwałę w sprawie nadania Medalu "Zasłużony dla Płocka" dla Deutsches Polen-Instytut w Darmstadt z jednoczesnym upoważnieniem delegacji udającej się tam w składzie: Pan Wiceprzewodniczący Rady Miasta Płocka - Tomasz Kolczyński, Pan Wiceprezydent - Zygmunt Buraczyński, Pan Wiceprezydent - Krzysztof Kania do wręczenia tego odznaczenia.

Następnie zabrał głos **dr Wiesław Koński - sekretarz generalny Towarzystwa Naukowego Płockiego**, który przypomniał początki współpracy pomiędzy Płockiem a Darmstadt.

WIESŁAW KOŃSKi

GENEZA I POCZĄTKI WSPÓŁPRACY PŁOCKA I DARMSTADT - MIAST PARTNERSKICH

Przede mną - reprezentującym Towarzystwo Naukowe Płockie - wyróżniające, ale i zarazem trudne zadanie. Mam bowiem przypomnieć początki współpracy Płocka z Darmstadt, które zaowocowały później bliskimi związkami z jego wspaniałym Niemieckim Instytutem Kultury Polskiej. Przez długie lata kierował nim Karl Dedecius - człowiek, którego zasługi dla krzewienia polskiej kultury i nauki oraz zbliżenia obu narodów są przeogromne.

Pozwólcie Szanowni Państwo, że zacznę od pewnej refleksji.

Otóż, gdyby w niedalekiej przecież jeszcze przeszłości, u schyłku minionego wieku - w dobie totalitarnych rządów i presji politycznych decydentów, w czasach stałego przypominania o czyhającym na Zachodzie wrogu, w dobie odpersonifikowania wszystkiego co nie było zgodne z doktryną - powiedział ktoś, że oto w 1996 roku Niemiec otrzyma godność najpierwszego obywatela ponad tysiącletniego polskiego grodu, a Rada Miasta Płocka będzie głosować projekt przyznania Instytutowi w Niemczech Medalu "Zasłużony dla Płocka" - to niechybnie uznano by go za szaleńca.

Cała dostrzegana dzisiaj dramatyczna przepaść, to różnica dzieląca dwie jakże różne epoki. Osadzam tę refleksję w głębszym tle historycznym po to, by uzmysłowić dystans, jaki przebyła Polska i Polacy, ale także by przypomnieć, jaki był punkt startu dobrosąsiedzkich, partnerskich związków i kto tę naszą współpracę niemieckiego Darmstradt i Płocka zainicjował.

A nie było to wcale takie proste. W czasach, kiedy na Zachodzie Europy, w kręgu kultury śródziemnomorskiej, z której się wywodzimy, upowszechniano niezależność, odpowiedzialność, wiarę w człowieka, oraz sumienia przychylnego ludziom, w oficjalnych działaniach ówczesnej władzy dominował zupełnie inny nurt.

I oto w tamtych czasach znaleźli się ludzie, którzy w ostatnim ćwierćwieczu ubiegłego wieku postanowili uczynić niejedno dla nawiązania nowych stosunków sąsiedzkich między Niemcami i Polakami, a mówiąc zupełnie precyzyjnie - między mieszkańcami Darmstadt i Płocka.

Przypomnę jedynie kilka nazwisk.

- Pierwszym był Heinz Winfried Sabais - nadburmistrz miasta Darmstadt, który w czasie całej swojej kadencji (a w tym miejscu należy dodać, że był poprze-

Uczestnicy Uroczystej Sesji Rady Miasta. Na pierwszym planie Zarząd Miasta z prezydentem Miasta Płocka Stanisławem Jakubowskim

dnikiem na tym stanowisku - wielkiego przyjaciela Płocka - Guntera Metzgera) - usilnie starał się o nawiązanie takich partnerskich stosunków. Na niespełna rok przed śmiercią pisał do swojego przyjaciela z Warszawy, ucznia Tadeusza Kotarbińskiego - Bogdana Danowicza - eseisty i tłumacza literatury niemieckiej: "W moim rozrachunku z życiem zapisuję po stronie plusów to, że mogłem uczynić niejedno dla nowych stosunków sąsiedzkich między Niemcami i Polakami. Wspólnie przyczyniliśmy się do przybliżenia naszego celu. Niektóre sprawy ułożyły się o wiele lepiej, niż to sobie wymarzyłem, na przykład Deutsches Polen-Instytut pod kierunkiem Dedeciusa. To wszystko będzie nadal funkcjonować, nasz udział nie jest już konieczny. My byliśmy na początku, tam gdzie wszystko było tak bardzo trudne i to my utorowaliśmy drogę".

- Kolejnym stał się dr Karl Dedecius i jego Instytut, który szybko stał się centrum niemiecko-polskiej współpracy kulturalnej. 11 marca 1980 roku, z okazji utworzenia i otwarcia Niemiecko-Polskiego Instytutu, w swym doskonałym przemówieniu pt. "Polska w Europie" nawoływał do zachowania ducha wspólnoty europejskiej. Uwidocznił w nim przy pomocy licznych przykładów, w jak dużym stopniu niemieccy i polscy uczeni oraz artyści "byli duchowymi ojcami i reprezentantami takiej Europy, w której ważny był człowiek, a nie jego narodowość". O zasługach Karla Dedeciusa doktora honoris causa uniwersytetów w Kolonii, Lublinie, Łodzi i Toruniu, laureata wielu wyróżnień i nagród - bardzo dużo wiemy, a ponadto przypomniał je jeszcze dziś Pan Przewodniczący Rady Miasta w swoim wystąpieniu.

- Trzecim wielkim orędownikiem współpracy był prof. dr Georg Strobel - pracownik naukowy Politechniki w Darmstadt, który podobnie jak Karl Dedecius urodził się w Łodzi i był wielkim przyjacielem Polski, Polaków oraz utrzymywał bliskie kontakty z Politechniką Warszawską i jej Filią w Płocku. Za swoje zasługi w nawiązaniu nici współpracy został wyróżniony w dniu podpisania porozumienia o partnerstwie miast we wrześniu 1988 roku przez ówczesnego prezydenta miasta Płocka - specjalnym dyplomem i medalem 750-lecia lokacji miasta Płocka.

- Czwartym inicjatorem bliskich kontaktów naszych miast był prof. dr hab. Antoni Rajkiewicz z Uniwersytetu Warszawskiego - Członek Honorowy TNP, który goszcząc z wykładami w Darmstadt stał się gorącym orędownikiem i bezpośrednim sprawcą nawiązania pierwszych kontaktów przedstawicieli Płocka z władzmi Darmstadt. Pamiętam jak na początku lat 80. gorąco przekonywał ówczesne władze naszego miasta, prezesa TNP i członków Zarządu TNP, że warto - że tak należy. Przypominam sobie, jak wiele prof. Rajkiewicz mówił o ludziach, którzy chcą tej współpracy, o tym co w tym heskim mieście jest i co może służyć nawiązaniu naprawdę udanych kontaktów.

Było to między innymi wynikiem uprzedniego spotkania w domu prof. Strobla, w którym uczestniczyli: hrabina Marion Denhoff - przewodnicząca Rady w Instytucie, którym kierował Karl Dedecius, profesor Władysław Markiewicz - wiceprezes Polskiej Akademii Nauk oraz prof. Antoni Rajkiewicz. Postanowiono wówczas

podjąć szerokie, wielokierunkowe starania o urzeczywistnienie zamiarów i nawiązanie współpracy obu miast. Nie było to jednak w tamtych czasach takie łatwe. Powiedzmy wprost. O wszystkim wówczas decydowały władze polityczne i administracja rządowa.

Okazją do podjęcia rozmów z władzami stał się odczyt prof. Georga Strobla w Towarzystwie Naukowym Płockim w dniu 1 grudnia 1984 r. Po jego zakończeniu odbyła się ważna dla losów ewentualnej przyszłej współpracy rozmowa prof. Rajkiewicza z ówczesnym wojewodą, prezydentem miasta i kierownictwem TNP. Po dyskusji uznano, że rzecz zasługuje na poparcie i odtąd już zaczęto szukać akceptacji we władzach centralnych. Nawiązaniu współpracy miast Płocka i Darmstadt sprzyjał Marian Orzechowski - ówczesny sekretarz KC PZPR, minister spraw zagranicznych, ale decyzja musiała, jak się okazuje, zapaść na najwyższym szczeblu. Profesor Antoni Rajkiewicz - były minister pracy i spraw socjalnych w rządzie Wojciecha Jaruzelskiego - poprosił swego byłego przełożonego o spotkanie w sprawie nawiązania oficjalnych kontaktów pomiędzy Płockiem i Darmstadt. I wówczas zapadła decyzja: "Tak, jest zgoda - niech władze miasta dogadują się co do szczegółów współpracy".

Dalej sprawy potoczyły się już szybko. 5 września 1987 roku w płockim ratuszu parafowano "Porozumienie o partnerskiej współpracy"... a przypomnijmy, że delegacji miasta Darmstadt przewodniczył burmistrz Peter Benz. W jego wyniku już latem 1988 roku w Darmstadt i Płocku gościły grupy uczniów, sportowców oraz członków zespołów folklorystycznych.

Natomiast podniosła uroczystość podpisania porozumienia o partnerstwie miast Darmstadt - Płock odbyła się 24 września 1988 roku w reprezentacyjnym gmachu miejskiej oranżerii w Darmstadt. Podpisy złożyli: prezydent Płocka - Marian Rodzeń i nadburmistrz Gunter Meztger. Na marginiesie dodam, że Gunterowi Metzgerowi w maju 1994 roku prezydent Lech Wałęsa przyznał Krzyż Komandorski Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej - właśnie za zasługi na rzecz współpracy polsko-niemieckiej, a Rada Miasta Płocka - specjalny medal.

W skład oficjalnej płockiej delegacji we wrześniu 1988 roku wchodzili między innymi: Tadeusz Kołodziejak - przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej i Jakub Chojnacki prezes TNP.

W swym przemówieniu nadburmistrz miasta Darmstadt wśród tych - którzy zasłużyli się idei pojednania i porozumienia wymienił prezydenta Kościoła Ewangelickiego w Niemczech - Helmuta Hilda, Politechnikę w Darmstadt i Niemieckie Towarzystwo Chopinowskie w Darmstadt.

Płock dla Darmstadt był pierwszym spośród 8 miast partnerskich, który leżał w Europie Wschodniej. I nie był to żaden pusty gest. Potwierdziła to hrabina Marion Denhoff, przewodnicząca Rady Niemieckiego Instytutu Kultury Polskiej i zarazem wydawca magazynu "Zeit" - mówiąc wprost: "Żadne z miast w Republice Federalnej nie popierało z tak wielkim zainteresowaniem i otwartością stosunków z Polską - jak Darmstadt".

Mówiąc o inicjatorach współpracy i ich zasługach w nawiązaniu nici partnerstwa obu naszych miast, nie mogę oprzeć się pewnej dygresji. Otóż, źle się stało, że faktycznych inicjatorów współpracy, uczestników spotkania w darmstadtskim mieszkaniu prof. Strobla nie zaproszono do Płocka na uroczystości w dniu 14 września 1996 roku - na otwarcie Domu Darmstardt i wręczenie godności Honorowego Obywatela miasta Płocka doktorowi Karlowi Dedeciusowi. Czy było to tylko przeoczenie? Wiem, że mieli o to pewien żal.

Ale dzisiaj cieszą się jak my wszyscy ze stale rozwijającej się współpracy i to na bardzo różnych płaszczyznach. Wśród licznych stowarzyszeń i organizacji, które utrzymują bezpośrednie więzi jest także TNP.

Dzieje sie więc tak, jak mówił w tym Domu, 14 września 1996 roku o planach przyszłej współpracy ówczesny przewodniczący sejmowej Komisji Spraw Zagranicznych, obecny Minister Spraw Zagranicznych - Bronisław Geremek:

"Europa musi powstawać najbliżej swoich obywateli, na poziomie wspólnot gminnych, społeczności obywatelskich. Tworzy się zwłaszcza przez wspólnotę tych miejsc, niezależnie od ich wielkości, w których wartości europejskie były obecne".

"Ja myślę, że przyszłość Europy tak naprawdę zależy nie od traktatów, nie od umów, a od praktyki życia. Jeżeli będą powstawały takie instytucje jak Dom Darmstadt w Płocku, to wtedy Europa staje się faktem."

* * *

Jako kolejny mówca podczas Uroczystej Sesji Rady Miasta zabrał głos Wiceprezydent Miasta Płocka Zygmunt Buraczyński, który odczytał list **dr. Dietera Bingera - Dyrektora Deutsches Polen-Institut in Darmstadt** następującej treści:

Podziękowanie z okazji uchwały XXIV Posiedzenia Rady Miasta Płocka przyznającej Deutsches Polen-Institut medalu "Zasłużony dla Płocka" w dniu 21 marca 2000 roku w Domu Darmstadt w Płocku

Wielce Szanowny Panie Przewodniczący Rady Miasta Płocka,

Wielce Szanowni Radni,

Z radością i wzruszeniem odebrałem w zeszłym tygodniu wiadomość, że Rada Miasta Płocka uchwałę o przyznaniu Deutsches Polen-Institut medalu "Zasłużony dla Płocka" postawiła na porządek dzienny dzisiejszego uroczystego posiedzenia. Wychodzę z założenia, że w momencie czytania tych słów, uchwała została rzeczywiście podjęta.

Chętnie przyjechałbym do Płocka osobiście, aby przyjąć to wysokie odznaczenie. Niestety inne obowiązki nie pozwoliły mi na przyjazd. Jak Państwo wiedzą, 24 marca odbędzie się w Darmstadt 6 spotkanie polsko-niemieckich miast partnerskich, w czasie którego oczekujemy także na delegację miasta Płocka. Zaś 25 marca Deutsches Polen-Institut obchodzi 20-lecie swe-

go istnienia w formie jubileuszowej imprezy w obecności najwyższych reprezentantów obu państw - Prezydenta Rzeczypospolitej Polski Aleksandra Kwaśniewskiego oraz prezydenta Niemiec Johannesa Raua.

Uznanie zasług Deutsches Polen-Institut dla dzieła porozumienia między Polakami i Niemcami oraz upowszechniania kulturalnego, historycznego i cywilizacyjnego wkładu Polski do historii i teraźniejszości europejskiej, wyrażone przez obecność znaczących gości z Niemiec i z Polski w przyszłą sobotę, jest dla nas - wszystkich pracowników Deutsches Polen-Institut jak i tych, którzy rozsławili imię Instytutu w ubiegłych dwóch dziesięcioleciach - niezmiernie wysokim odznaczeniem.

Szczególną formę uznania stanowi przyznanie Instytutowi medalu "Zasłużony dla Płocka" przez nasze miasto partnerskie. Partnerstwo Darmstadt i Płocka datuje się już od roku 1987. Wyróżnienie Deutsches Polen-Institut rozumiem jako wyraz podziękowania dla zaangażowania długoletniego dyrektora Instytutu dr. Karla Dedeciusa i jego współpracowników dla Domu Darmstadt, wyposażenia jego biblioteki i poszerzenia obopólnych kontaktów kulturalnych w ostatnim czasie.

Szczególnie w ostatnich miesiącach doszło do intensyfikacji stosunków między Deutsches Polen-Institut a instytucjami miasta Płocka. W maju ubiegłego roku Dom Darmstadt i Muzeum Mazowieckie gościli naszego pracownika naukowego ds. prasy, pana dr. Andrzeja Kaluzę. Warta podkreślenia jest zwłaszcza współpraca w organizacji wystaw z Muzeum Mazowieckim i jego dyrektorem, mgr. Tadeuszem Zarembą. Trwająca ponad trzy miesiące w Domu Deiters wystawa sztuki secesyjnej ze zbiorów Muzeum Mazowieckiego w ubiegłym roku, stanowiła dla nas wielki sukces. Wystawa, zorganizowana z okazji stulecia kolonii artystów na darmsztadzkiej Mathildenhohe, ukazała niemieckiej publiczności znaczący wkład polskich artystów dla rozwoju tego europejskiego stylu. Bardzo ucieszył nas fakt, że mogliśmy w naszym instytucie zaprezentować tę wystawę prezydentowi miasta Płocka, panu Stanisławowi Jakubowskiemu, wraz z jego delegacją.

W maju tego roku Deutsches Polen-Institut zorganizuje w Ośrodku Gminy Żydowskiej w Darmstadt wystawę miniatur z cyklu "Księgi Psalmów" zamieszkałego w Paryżu a pochodzącego z Płocka żydowskiego artysty Devi Tuszyńskiego. Ta wystawa mogła być zorganizowana tylko dzięki owocnej współpracy z Muzeum Mazowieckim. Chciałbym bardzo podziękować panu Zarembie za jego wspaniałą propozycję przejęcia tej wystawy z Płocka. Piękną symbolikę i ważną misję wyraża fakt, że poprzez biografię i dorobek artystyczny Devi Tuszyńskiego jak i ideę tej wystawy - pierwszej wystawy 85-letniego artysty w Niemczech - połączona zostanie polska, żydowska i niemiecka historia XX wieku

Wystawa ta będzie wielkim wydarzeniem kulturalnym i kulturalno-politycznym w Darmstadt w roku 2000 - i będzie związana z miastem Płock.

Wysokie odznaczenie Deutsches Polen-Institut pojmuję nie tylko jako podziękowanie, ale jednocześnie jako wezwanie do dalszej współpracy z osobistościami i instytucjami z Płocka, np. z Domem Darmstadt, z Muzeum Mazowieckim. Moją wizytę w Płocku postaram się powtórzyć jak najszybciej, moja pierwsza była wiosną w roku 1981, w czasie której tak gościnnie oprowadzał mnie po Płocku prezes Towarzystwa Naukowego tego miasta, pan dr Jakub Chojnacki.

W imieniu wszystkich pracowników Deutsches Polen-Institut dziękuję jeszcze raz Miastu Płock i jego reprezentantom za to wysokie odznaczenie i życzę temu miastu i jego mieszkańcom powodzenia.

Po odczytaniu listu od dr. Dietera Bingera, Przewodniczący Rady Miasta - Wojciech Hetkowski odczytał projekt uchwały w sprawie nadania Medalu "Zsłużony dla Płocka" dla Deutsches Polen-Institut in Darmstadt". Radni jednogłośnie podjęli tę uchwałę.

Następnie Rada upoważniła Wiceprzewodniczącego Rady - Tomasza Kolczyńskiego do wręczenia Medalu podczas uroczystych obchodów 20-lecia Deutsches Polen-Institut w Darmstadt.